Asia: E 70/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission ehdotus eräiden kalakantojen ja kalakantaryhmien Itämerellä sovellettavien..., pe 26.9.2025 klo 9.00 (E 70/2025 vp)

Eduskunta
Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Atso Romakkaniemi

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta pyysi 19.9.2025 lausuntoa valtioneuvoston esityksestä liittyen komission ehdotukseen neuvoston asetukseksi eräiden kalakantojen ja kalakantaryhmien Itämerellä sovellettavien kalastusmahdollisuuksien vahvistamisesta vuodeksi 2026 ja asetuksen (EU) 2025/202 muuttamisesta tiettyjen muilla vesillä sovellettavien kalastusmahdollisuuksien osalta. MmV on pyytänyt Luken kirjalliseen lausuntoon myös ”selvitystä silakkakannan vaikutuksesta loheen ja turskaan”. Pyydettynä asiantuntijan muistiona Luonnonvarakeskus esittää seuraavan.

2 Lausunto

Itämeren pääaltaan ja Pohjanlahden sekä Suomenlahden lohikannat

Vuodelle 2026 ICES suosittelee jatkamaan lohenkalastuksen sulkemista pääaltaalla, mutta Pohjanlahdella (osa-alueet 29N-31) voi suosituksen mukaan kalastaa touko-elokuun välisenä aikana rannikkokalastuksella enintään 30 000 kutuvaelluksella olevaa lohta. Tämän kalastuksen ICES määrittelee tapahtuvaksi 4 meripeninkulman sisällä perusviivasta mitattuna. Suositukset koskevat sekä kaupallista että vapaa-ajankalastusta. Suositeltuun enintään 30 000 loheen sisältyisi kaikki kaupallisen kalastuksen ja vapaa-ajankalastuksen aiheuttama kokonaispoistuma kannasta sekä hylkeen pilaama yms. poisheitetty saalis.

Ehdotuksella kieltää kaikki lohenkalastus Itämeren pääaltaalta ICES pyrkii vahvistamaan Baltian maiden lohikantojen tilaa. Pohjanlahden kutuvaelluksella olevaan loheen kohdistuvassa rannikkokalastuksessa saadaan saaliksi ainoastaan Pohjanlahden jokikantojen lohia, joten tällä kalastuksella ei ole vaikutusta Baltian maiden lohikantoihin. Baltian maiden pienten jokien lohikantojen arvioidaan edelleen olevan pääsääntöisesti kriittistä kynnysarvoa Rlim heikommassa tilassa.

ICES arvioi Pohjanlahden luonnonlohijokien vaelluspoikastuotannon ylittäneen RMSY-viitearvon vuonna 2024 Åbyjokea lukuun ottamatta. Åbyjoen poikastuotannon arvioitiin kuitenkin olevan kriittistä kynnysarvoa Rlim suurempi (noin 70 % todennäköisyydellä). Vuoden 2021 vaelluspoikasvuosiluokan ensimmäisen merivuoden aikainen (ns. post-smolttien) eloonjäänti on historian heikoin ja lohta on meressä vuosikymmeniin pienin määrä. Vuoden 2022 vaelluspoikasvuosiluokan vastaava eloonjäänti on arvioitu edellisvuotta suuremmaksi, mutta myös tämä arvio on todennäköisesti yliarvio, sillä tästä vuosiluokasta vuonna 2024 kudulle palannut lohimäärä on ainakin Tornionjoella ja Rånejoella yliarvioitu. Toistaiseksi on vain vähän tietoa vuosiluokan 2023 post-smolttien eloonjäännistä, mutta tästä vuosiluokasta peräisin olevia kutulohia on

havaittu nousseen jokiin vuosina 2024 yhden merivuoden ikäisinä) ja 2025 (kahden merivuoden ikäisinä, alustava tieto) varsin vähän. Luken alustavien tietojen mukaan merelle vuonna 2024 vaeltaneen vuosiluokan lohia on havaittu yhden merivuoden ikäisinä nousulohina runsaasti Tornionjoella, mikä saattaa viitata post-smolttien eloonjäännin paranemiseen suhteessa aiempaan 2020-lukuun. Vuonna 2026 lohenkalastuksen kohteina ovat pääosin vaelluspoikasvuosiluokat 2023 ja 2024.

ICESin neuvonanto sisältää myös lisäehdotuksia Pohjanlahden heikoimmassa tilassa olevien lohikantojen suojeluun kalastukselta. Rånejoen kutuvaelluksella olevien lohien suojelun tarvetta tuodaan erityisesti esille, koska Rånejokeen kudulle vaeltavat lohimäärät ovat vähentyneet huomattavasti vuodesta 2022. Rånejoen lohi vaeltaa aikaisin kudulle ja geneettisten analyysien mukaan näitä lohia tulee lukumääräisesti huomattavasti saaliiksi Ahvenanmerellä toukokuussa sekä Rånejokisuun läheisessä kalastuksessa Ruotsin rannikolla. ICES ehdottaa kalastuksen alkamisen myöhentämistä näillä alueilla. Komission esitys sisältää rannikkokalastuksen myöhentämisen Ahvenanmeren alueella, mutta ei Rånejoen edustan rannikolla.

ICESin suositus Suomenlahden lohikantojen kokonaiskalastuskiintiöksi on 11 800 lohta, mikä on saman suuruinen kuin vuosille 2015–2024 annetut suositukset. Jos sovellettaisiin samoja toivotun ja ei-toivotun saaliin osuuksia, jotka toteutuivat vuonna 2024, tämä vastaisi 10 480 lohen maihin purettavaa saalista ammattikalastuksessa. Lisäksi ICES suosittelee, että kalastusponnistusta ei kasvatettaisi ja kalastus kohdistettaisiin istutettuun loheen. ICES arvioi Suomenlahden kolmen luonnonlohikannan poikastuotannon joko saavuttaneen (Keilajoki ja Kundajoki) tai vuonna 2025 saavuttavan (Vasalemmajoki) MSY-tason. Keilajoen ja Kundajoen poikastuotannot ovat olleet noin vuosikymmenen ajan kriittisen kynnysarvon Rlim yläpuolella.

Komission ehdotus pääaltaan ja Pohjanlahden säätelyratkaisuksi vuodelle 2026 on pääsisällöltään ICESin suosituksen mukainen. Rånejoen kutulohien erityissuojelu on kuitenkin lisätty ehdotukseen ICESin suosituksen pääsisällön ulkopuolelta ja vain osittain, kohdistuen käytännössä Suomen rannikkokalastukseen. Valtioneuvoston ehdotus Suomen kannaksi on ICESin suosituksen mukainen. Edelleen Luonnonvarakeskus kannattaa valtioneuvoston ehdotuksia olla ottamatta vastaan mahdollisesti tarjolle tulevia kiintiösiirtoja ja olla siirtämättä vuoden 2025 käyttämättömiä osia kiintiöstä vuoden 2026 kiintiöön. Tämän näkemyksen perusteluna on vuoden 2021 jälkeiset, selvästi aiempaa heikommat lohen kutuvaellukset Pohjanlahden jokiin ja sen seurauksena lisääntymisen heikentyminen (esimerkiksi Simojoessa on havaittu vain vähän vuoden 2023 kudusta peräisin olevia poikasia). Pohjanlahden jokien kutukantojen tulisi nopeasti vahvistua, jottei tulevien vuosien vaelluspoikastuotanto enää heikkenisi.

Suomenlahden lohenkalastuskiintiöksi valtioneuvoston kannattama komission ehdotus on ICESin suosituksen mukainen ja Luonnonvarakeskus tukee tätä.

Pohjanlahden silakkakanta

Luonnonvarakeskus tukee valtioneuvoston kantaa, että kalastuskiintiö vahvistettaisiin Pohjanlahden silakkakannalle ICESin suosituksen mukaisesti 55 869 – 62 684 tonniksi vuodelle 2026.

Pohjanlahden silakkakannan kutubiomassa pieneni nykyisten, vuodesta 2024 sovellettujen ja aiempaa tiukempien viitearvojen mukaan MSYBtrigger-tason alapuolelle vuonna 2019, ja kannan pienenemisen on arvioitu sittemmin jatkuneen saaliiden pienentämisestä huolimatta, todennäköisesti 2020-luvun alun nälkiintymisjakson seurauksena. Kannan kutubiomassa on arvioitu kuitenkin edelleen suuremmaksi kuin Blim. Kalastuskuolevuuden arvioidaan alittaneen FMSY:n vuodesta 2018 lähtien ja edelleen pienentyneen. Ravintotilanteen parannuttua silakat ovat elpyneet nälkiintymisestä, ja niiden kunto on hyvä kaikissa kokoluokissa. Isojen silakoiden (> 18 cm kokonaispituus) osuus kannassa kasvoi vuonna 2024 ja näyttäisi kasvavan edelleen. Tätä tukevat myös tuoreet havainnot Selkämereltä, parhaillaan käynnissä olevalta Luken tutkimusmatkalta merentutkimusalus Arandalla.

Hyvät silakkasaaliit ICESin neuvonannon jälkeen kevään 2025 rysäkalastuksessa, joka keskittyy kutevaan kannanosaan, viittaavat siihen, että kanta olisi paremmassa tilassa kuin vuosien 2021 ja 2022 (isojen silakoiden ravintoeläinten kato) ja 2024 (silakoiden epätasainen jakautuminen meressä) kaikuluotaustulokset näyttivät. Vuonna 2023 silakoita havaittiin kaikuluotauksissa ja tutkimustroolauksessa runsaasti: kolmanneksi eniten vuonna 2007 alkaneessa kaikuluotausaikasarjassa.

ICES on neuvonantoa pienentämällä (FMSY-tasosta) huomioinut sen, että kutevan kannan biomassan on arvioitu vuonna 2025 olevan pienempi kuin MSYBtrigger.

Pääaltaan ja Suomenlahden silakkakanta

Luonnonvarakeskus tukee valtioneuvoston kantaa, että kalastuskiintiö vahvistettaisiin Pääaltaan ja Suomenlahden silakkakannalle ICESin suosituksen mukaisesti 120 378 – 157 996 tonniksi vuodelle 2026.

Itämeren pääaltaan silakkakannan kutubiomassa on nykyisten, vuodesta 2023 sovellettujen ja aiempaa tiukempien viitearvojen mukaan ollut 1980-luvun puolivälistä alkaen MSYBtrigger-tason alapuolella, välillä ylittäen ja välillä alittaen Blim-tason. 2020-luvun alussa kutubiomassan on arvioitu alittaneen Blim-tason useana vuonna, mutta ylittäneen sen jälleen vuonna 2024. Suhteellinen kalastuskuolevuus on ollut laskusuunnassa useita vuosia ja sen on arvioitu alittaneen FMSY:n vuodesta 2022 alkaen. Kannan kutubiomassan on arvioitu olevan edelleen alle MSYBtrigger-tason. Suurimmat kannan tiheydet on viime vuosina tavattu Suomen lähivesillä.

FMSY:n mukainen saalissuositus vuodelle 2026 olisi kanta-arvion mukaan 192 607 tonnia, mutta koska kannan kutubiomassan on arvioitu olevan pienempi kuin MSYBtrigger, ICES suosittaa varovaisuusperiaatetta noudattaen tätä pienempää kalastuskiintiötä. ICES suosittaa, että EU:n monivuotista suunnitelmaa noudatettaessa kalastuskiintiö vuodelle 2026 on 120 378–157 996 tonnia, mukaan lukien Riianlahdelta pyydetyt pääaltaan kantaan kuuluvat silakat. Em. neuvonanto vastaa enintään 154 542 tonnin silakkasaalista ICES-osa-alueilta 25–29 sekä 32 vuonna 2026 olettaen, että pääaltaan ja Riianlahden silakkaa saadaan em. alueilta samassa suhteessa kuin arvioitiin vuosina 2020–2024 saadun.

Itämeren kilohailikanta

Luonnonvarakeskus tukee valtioneuvoston kantaa, että vuoden 2026 kalastuskiintiö vahvistettaisiin ICESin suosituksen mukaisesti EU:n monivuotista suunnitelmaa noudattaen 176 056–230 518 tonniksi, kuitenkin niin että FMSY-tason mukainen saalis, 224 616 tonnia, voidaan ylittää vain EU:n monivuotisessa suunnitelmassa määritellyissä tilanteissa.

Itämeren kilohailikanta on sille kahdesti vuodessa järjestettävissä kaikuluotauksissa ollut syksyisin erityisen runsas Suomen lähivesillä ja vähälukuisempi suuressa osassa Itämeren pääallasta. Kevään 2024 kaikuluotauksessa suurimmat yksilömäärät havaittiin kuitenkin eteläisellä Itämerellä, minne kilohaili kerääntyy kutuaikana
Itämeren kilohailikannan kutubiomassan on arvioitu pysyneen 1990-luvun alusta lähtien MSYBtrigger-tasoa suurempana. Kalastuskuolevuuden on arvioitu ylittäneen FMSY-tason lähes koko 2000-luvun ajan ja hieman kasvaneen viime vuosina. Vaikka vuosiluokkien 2021–2023 arvioidaan jääneen heikoiksi, vuosiluokka 2024 on uusimman arvion mukaan runsain vuoden 2014 jälkeen, ja sen arvioidaan kääntävän lähelle MSYBtrigger-tasoa pienentyneen kilohailikannan SSB:n jälleen kasvuun. Siksi kilohailisaalista suositetaan kasvatettavaksi vuoden 2025 suositukseen verrattuna.

Muut Itämeren kalakannat

Muiden Itämeren kalakantojen osalta Luonnonvarakeskus tukee valtioneuvoston esitystä. Sivusaaliskiintiöiden voimakas pienentäminen nollakiintiölajeille voi aiheuttaa ongelmia muiden lajien kalastusmahdollisuuksien hyödyntämisessä.

Silakkakannan vaikutuksesta loheen ja turskaan

Tästä valiokunnan esittämästä lisäpyynnöstä ei käy ilmi, mitä pyyntö tarkemmin ottaen koskee. Pyyntö näyttää kuitenkin lohen osalta kytkeytyvän viimeisimpään lohen post-smolttieloonjääntiä koskevaan tutkimusartikkeliin. Kyseisessä artikkelissa tuodaan myös esille Itämeren itäisen turskakannan tila ja pohditaan turskan ja kilohailin välisiä yhteyksiä.

Post-smolttivaihe on lohen elämänkierrossa kriittinen jakso, jolloin suurin osa joista merelle vaeltaneista poikasista kuolee luontaisesti. Tekijöitä, joiden vuoksi post-smoltit kuolevat ei tunneta hyvin, koska post-smoltteja ei päästä suoraan ja kattavasti havainnoimaan niiden vaelluksella. Esimerkiksi tiedetään, että predaattorit (petokalat, hylkeet, linnut) syövät osan post-smolteista, koska predaattoreiden syönnöksiä on voitu tutkia. Sen sijaan vaikkapa nälkiintymiseen kuolemista ei pystytä luonnossa havainnoimaan. Näistä rajoitteista johtuen tutkimukset post-smolttien kuolevuuden syistä keskittyvät etsimään ja tarkastelemaan elollisessa (muut meren eliölajit) ja elottomassa (lämpötila, suolaisuus jne.) meriympäristössä havaittujen muutosten (aikasarjat) mahdollista yhteisvaihtelua suhteessa post-smolttien kuolevuusvaihteluun. Kyse on siis korrelatiivisista tarkasteluista, jotka eivät itsessään todista syys-seuraussuhteita, mutta joko antavat tukea tai vaihtoehtoisesti heikentävät erilaisia hypoteeseja syys-seuraussuhteista (mekanismeista, josta vaikuttavat kuolevuuteen). Tämäntyyppisten tarkastelujen rajoittuneisuuden vuoksi parhaimmat analyysit sisältävät paljon vaihtoehtoisia hypoteeseja, joiden ’todistusvoimaa’ suhteessa toisiinsa voidaan analyyttisesti testata. Valitettavasti useat tutkimuksista ei anna mahdollisuutta tähän testaamiseen, vaan tarkastelu on näissä tapauksissa usein rajattu koskemaan vain yksittäistä, valittua hypoteesia, jolle haetaan tukea.

Silakka ja kilohaili ovat kasvavan lohen keskeisimpiä ravintokohteita Itämeressä. Nuorimmat meressä olevat lohet (ns. post-smoltit) siirtyvät kalojen käyttöön pääasiallisena ravintonaan, kun ne saavuttavat 25-30 sentin pituuden. Tämä tapahtuu vaelluspoikasten merellevaellusvuoden aikana loppukesän-alkusyksyn kuluessa, jolloin pääosa Perämereltä lähtöisin olevista post-smolteista on Selkämeren alueella vaelluksellaan Itämeren pääaltaalle. Edellä mainitun pituuden saavutettuaan post-smoltit syövät ensin pienimpiä ravintokaloja ja niiden koon kasvaessa ne voivat siirtyä syömään myös suurempia yksilöitä. Kilohaili ei lisäänny Selkämeren alueella, joten siellä post-smolteilla pienin ravintokala on silakka (0-v). Itämeren pääaltaan puolella (Ahvenanmaalta etelään) lohen post-smolteille on tarjolla nuorten silakoiden lisäksi nuoria kilohaileja. Aiemmissa post-smolttien kuolevuutta selvittävissä tutkimuksissa post-smolttien ravintokohteet, erityisesti kalaravinto, ovat olleet yksi keskeisistä tarkastelukohteista. Ravintokohteiden määrän ja laadun huomattavalle merkitykselle kuolevuuden vaihteluita selittämään on saatu tutkimuksissa tukea. Riippuu kuitenkin tutkimuksesta, mitä esitetään havaitun yhteyden (ts. aikasarjoissa havaitun yhteisvaihtelun) taustalla olevana vaikutusmekanismina. Osassa tutkimuksia tarkastelu on rajattu vain yhteen oletettuun hypoteesiin.

Kasvanutta lohen post-smolttien kuolevuutta on selitetty ravinnon lisäksi muun muassa voimistuneella predaatiolla. Lohikaloja on tutkimusten mukaan Itämeren harmaahylkeiden ravinnosta keskimäärin muutamia prosentteja. Tutkimukset eivät kuitenkaan kerro, ovatko ravinnoksi käytetyt lohikalat vasta merivaellukselle lähteneitä post-smoltteja vai aikuisia kaloja. Itämeren hyljemäärien runsastumisen kanssa samanaikaisesti post-smolttien kuolevuus on voimistunut. Kuten edellä todetaan, tieto ei itsessään todista syys-seuraussuhteen olemassaoloa. Samanaikaisesti hyljemäärien kasvun myötä on tapahtunut muitakin muutoksia (muun muassa merelle lähteneiden lohenpoikasten pienentyminen ja lohen ravintolajeissa tapahtuneet muutossuunnat), jotka myöskin voisivat selittää lohen post-smolttien kuolevuuden vaihtelua.

Luonnonvarakeskus tutkii parhaillaan yhteistyössä Ruotsin maatalousyliopiston tutkijoiden kanssa lohen post-smolttien kuolevuuden syitä laaja-alaisella tutkimusotteella, missä vaihtoehtoisia hypoteeseja kuolevuusmuutoksille testataan toisiinsa vertaamalla, minkä verran kukin niistä saa tukea käytettävissä olevilla aineistoilla. Tutkimuksen tuloksia tullaan esittelemään kuluvan vuoden lopulla.

3 Lausunnon tiivistelmä

Itämeren pääaltaan ja Pohjanlahden lohikannat
- Baltian maiden pienten jokien tila on huono, minkä vuoksi ICES suosittelee lohenkalastusta vain Pohjanlahden rannikolle kesäaikaan.
- Luonnonvarakeskus tukee valtioneuvoston esitystä, mikä noudattaa ICESin suositusta ja ottaa huomioon lohen viimeaikaisia heikkoja kutuvaelluksia Pohjanlahden jokiin.
- Suomenlahden lohenkalastuskiintiöksi valtioneuvoston kannattama komission ehdotus on ICESin suosituksen mukainen ja Luonnonvarakeskus tukee tätä.

Pohjanlahden silakkakanta
- Luonnonvarakeskuksen mielestä valtioneuvoston kannattama ICESin neuvonanto silakkakannan kokonaiskiintiöksi (55 869 – 62 684 tonnia) on perusteltu.

Pääaltaan ja Suomenlahden silakkakanta
- Luonnonvarakeskuksen mielestä valtioneuvoston kannattama ICESin neuvonanto silakkakannan kokonaiskiintiöksi (120 378 – 157 996 tonnia) on perusteltu.

Itämeren kilohailikanta
- Luonnonvarakeskuksen mielestä valtioneuvoston kannattama ICESin neuvonanto kilohailikannan kokonaiskiintiöksi (176 056 – 230 518 tonnia) on perusteltu.

Muut Itämeren kalakannat
- Luonnonvarakeskus tukee valtioneuvoston esityksiä näiden kalakantojen EU:n kalastuskiintiöksi ICESin suositusten mukaan, mitkä noudattavat Itämeren monivuotista suunnitelmaa näille kalakannoille.
- Kuten perusmuistiossa todetaan, sivusaaliskiintiöiden voimakas pienentäminen nollakiintiölajeille (erityisesti turska) voi aiheuttaa ongelmia muiden lajien kalastusmahdollisuuksien hyödyntämisessä.

Silakkakannan vaikutuksesta loheen ja turskaan
- Luonnonvarakeskus olettaa valiokunnalta tulleen lisäpyynnön koskevan lähinnä lohen post-smolttien kuolevuusvaihteluita selvittäviä tutkimuksia.
- Itämeren lohesta on julkaistu muutama tutkimus, joissa on esitetty tutkimuksesta riippuen erilaisia selityksiä post-smolttien kuolevuuden syiksi.
- Luke tutkii parhaillaan lohen post-smolttien kuolevuuden syitä laaja-alaisella tutkimusotteella, missä vaihtoehtoisia selityksiä kuolevuusmuutoksille testataan suhteessa toisiinsa.

Nina Peuhkuri

Kehittämispäällikkö, johtava tutkija

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 24.09.2025 klo 15:34:41.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:
Atso Romakkaniemi
Atso Romakkaniemi, Jari Raitaniemi, Jukka Pönni, Jenni Prokkola

Liitteet:

Tiedoksi: